

8. Шишка Р. Б. Цивільно-правова відповідальність і деліктне зобов'язання. *Збірник наукових праць Ірпінської фінансово-юридичної академії (право)*. 2013. № 2. 364 с.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-452-1-34>

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРАВА НА ЗАХИСТ ЧЕСТІ, ГІДНОСТІ ТА ДІЛОВОЇ РЕПУТАЦІЇ

Хасанова Анастасія Рустамівна

*студентка 4 курсу кафедри міжнародного, цивільного
та комерційного права
Державний торговельно-економічний університет
м. Київ, Україна*

В сучасних умовах питання захисту честі, гідності та ділової репутації набуло значної актуальності у зв'язку з посиленням правової свідомості громадян та прагненням до європейських стандартів у сфері прав людини. У сучасних умовах, коли зростає попит на відкритість і відповідальність державних органів та інших учасників правових відносин, захист честі та гідності набуває важливого значення для розбудови правової держави. Оскільки ці немайнові права часто порушуються в умовах суспільної дискусії, політичних суперечок або в публічному просторі, постає необхідність у належному правовому регулюванні і ефективних механізмах їх захисту.

В Україні захист честі та гідності особи є пріоритетним завданням, закріпленим на конституційному рівні, що свідчить про високий соціальний статус цих цінностей у правовій системі держави. Відповідно до статті 3 Конституції України, людина, її життя, честь, гідність, недоторканність і безпека визнаються найвищою соціальною цінністю [1]. Це зобов'язує державу не лише визнавати, але й активно захищати ці права, формуючи політику, орієнтовану на забезпечення поваги до особистості.

Окрім Конституції України, питання захисту честі, гідності та ділової репутації врегульовані в низці міжнародних та національних нормативно-правових актів, які формують комплексну правову основу для захисту цих немайнових прав. Зокрема, Україна є учасницею Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, що закріплює право кожного на повагу до приватного життя, честі та гідності [2]. Одним із основних аспектів застосування Конвенції є

баланс між свободою вираження поглядів (гарантованою статтею 10 Конвенції) та правом на захист честі, гідності й ділової репутації.

В свою чергу, підтверджуючи важливість захисту честі, гідності та ділової репутації особи у демократичному суспільстві у справі «Українська Прес-Група» проти України» (заява № 72713/01) від 29 березня 2005 року, ЄСПЛ досліджував питання балансу між правом на захист репутації та свободою слова, гарантованою ст. 10 Європейської конвенції з прав людини [3]. У результаті було визнано важливість захисту ділової репутації, особливо для осіб, які займають суспільно значущі позиції. При цьому Суд підкреслив необхідність обґрунтування претензій до журналістських матеріалів, які можуть містити критичні судження, але не мають порушувати права особи шляхом поширення неправдивої інформації, що шкодить репутації. Рішення вказує на потребу врівноваження цих прав, що є ключовим для розвитку правової держави, в якій захищаються як свобода преси, так і особисті права.

Цивільний кодекс України (надалі ЦК України) також містить положення, що регламентують порядок захисту гідності, честі та ділової репутації в судовому порядку. Так, стаття 297 ЦК України визначає, що кожен має право на повагу до його гідності та честі, що підкреслює значущість цих цінностей для правової системи та суспільства в цілому [4]. Стаття 299 ЦК України гарантує фізичним особам право на недоторканність їхньої ділової репутації, в також те, що особа може звернутися до суду з позовом про захист своєї ділової репутації [4], таким чином закріплюючи механізм для відновлення порушених прав і відшкодування збитків у випадках неправомірного посягання на її репутацію. Закони України «Про інформацію» [5] і «Про медіа» [6], у тому числі, відображають баланс між правом на інформацію та необхідністю захисту особистих прав, та встановлюють відповідальність за поширення недостовірної інформації. Така система правового регулювання є гарантією дотримання прав громадян і сприяє розвитку поваги до людської гідності в українському суспільстві.

Постановою Пленуму Верховного Суду України від 27 лютого 2009 року № 1 «Про судову практику у справах про захист гідності та честі фізичної особи, а також ділової репутації фізичної та юридичної особи» [7] визначено порядок обґрунтування факту порушення репутації, що включає доведення наявності шкоди, недостовірності інформації та способу її поширення. Водночас вказана постанова окреслює різницю між фактичними твердженнями, що підлягають спростуванню, та оціночними судженнями, які зазвичай не підлягають судовому перегляду. Це дозволяє уникати зловживання правом на захист честі та ділової репутації з боку позивачів, забезпечуючи баланс інтересів сторін.

Право на честь, гідність, ділову репутацію порушується шляхом поширення недостовірної інформації. Недостовірною вважається інформація, яка не відповідає дійсності або викладена неправдиво, тобто містить відомості про події та явища, яких не існувало взагалі або які існували, але відомості про них не відповідають дійсності (неповні або перекручені) [8, с. 182]. З цього випливає, що право на захист честі, гідності та ділової репутації стосується не лише питання особистого комфорту чи соціальної репутації, а й є важливим елементом правової безпеки особи в суспільстві. Поширення недостовірної інформації порушує цей комплекс прав, підриваючи довіру до людини або організації, що в свою чергу може мати негативні наслідки для їхнього професійного та особистого життя. Важливо зазначити, що проблема полягає не тільки в тому, що інформація може бути неправдивою, але й у її викривленні чи неповноті, що також здатне спричинити шкоду. Такий аналіз вказує на необхідність суворих стандартів у медіа та загалом в інформаційному просторі, де кожна особа має право на точність у висвітленні фактів, що стосуються її особистості, професійної діяльності чи ділової репутації.

Одним із основних способів захисту немайнових прав є відшкодування моральної шкоди, яка може бути отримана у вигляді грошової компенсації за втручання в немайнові блага особи, зокрема, у випадках порушення її ділової репутації, що підтверджується судовою практикою, зокрема, у постанові Великої Палати Верховного Суду від 14 квітня 2020 року по справі № 925/1196/18 [9]. Таким чином, право на відшкодування моральної шкоди є важливим інструментом захисту немайнових прав, і його застосування сприяє відновленню справедливості та захисту честі, гідності і ділової репутації осіб [10].

Отже, реалізація права на захист честі, гідності та ділової репутації в Україні є важливим інструментом для утвердження правової держави і забезпечення поваги до особистості. Система правового регулювання, що включає Конституцію України, міжнародні договори, Цивільний кодекс України та інші закони, надає громадянам можливість захищати ці немайнові права в судовому порядку. Проте судова практика підтверджує, що механізми реалізації цього права потребують удосконалення, особливо у випадках поширення недостовірної інформації та негативного впливу на репутацію. Щоб зберегти баланс між правом на захист репутації та свободою слова, необхідно чітко відрізнити факти від оціночних суджень. Ефективна реалізація цього права сприятиме зростанню відповідальності за розповсюдження неправдивих відомостей і допоможе підвищити рівень правової культури в суспільстві.

Література

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР : URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення: 11.11.2024).
2. Протокол до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод : Протокол Ради Європи від 20.03.1952. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_535#Text (дата звернення: 11.11.2024).
3. Рішення ЄСПЛ від 29 березня 2005 року (заява № 72713/01) у справі «Українська Прес-Група» проти України». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_382#Text (дата звернення: 14.11.2024).
4. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 13.11.2024).
5. Про інформацію : Закон України від 02.10.1992 № 2657-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text> (дата звернення: 13.11.2024).
6. Про медіа : Закон України від 13.12.2022 № 2849-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2849-20#Text> (дата звернення: 13.11.2024).
7. Про судову практику у справах про захист гідності та честі фізичної особи, а також ділової репутації фізичної та юридичної особи : Постанова Верховного Суду України від 27.02.2009 № 1. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v_001700-09#Text (дата звернення: 14.11.2024).
8. Грибачова І. П. Проблемні аспекти захисту честі, гідності та ділової репутації фізичної особи. *Реформування правової системи в контексті євроінтеграційних процесів* : матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції, м. Суми 2022 р. / редкол. : А. М. Куліш, В. В. Миргород-Карпова, А. В. Стебляк та ін. Суми, 2022. С. 181–183.
9. Постанова Великої Палати Верховного суду від 14.04.2020 № 925/1196/18. URL: <https://verdictum.ligazakon.net/document/89181204> (дата звернення: 14.11.2024).
10. Луспенік Д. Д. Захист гідності, честі та ділової репутації: практика Верховного Суду. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/Luspenyk_prezentatsia.pdf (дата звернення 13.11.2024).